

KRISZTUS JELENLÉTE AZ EGYHÁZBAN

A teológia kerigmatikus iránya arra törekszik, hogy a dogmatika megállapításait az igehirdetés számára közvetlenül felhasználhatóvá tegye s így a gyakorlati vallásos életet is táplálja. Tudatában van annak, hogy szabatos fogalmazást csak a hagyományos fogalmakkal lehet adni, de az előadásba beleviszi a szentírás életszerűségét. Az apostolok és evangélisták tanításában az ember tulajdonképpen nem a természetfeletti renddel találkozik, hanem a személyes Istennel, tettei nem pusztán jócselekedetek és erények, hanem Isten személyes szolgálata. Krisztus intézkedése folytán vallásos életünket az egyház keretében éljük, s a jogi szervezet, az intézményesség gyakran eltereli figyelmünket attól az igazságtól, hogy ez a keret belső tartalma szerint, a Krisztussal való személyes találkozást nyújtja.

Karl Adam hangulatosan írja le azt az intézményesítést, ami minden emberi társaság életét részben stabilizálja, részben nehezékké teszi: „Az isteni sugallat őseréje végetért Krisztussal és apostolaival. A kinyilatkoztatás helyére lépett a kapott tanítás közlése, a próféta ihletet felváltotta a teológiai okoskodás. Krisztus igehirdetésének félelmetes dinamizmusa helyet adott a rendszernek, s szabatos fogalmazásnak. Jézusnak és apostolainak élettől duzzadó ígét a dogmák szilárd vázába foglalják. Az erkölcsnek és az új szeretetnek élményét erkölcsi szabályokba szorítják bele. Megszületik az egyházi teológia az iskolai üzem minden formaságával, definícióival, sziporkázó szillogizmusaival. A tudomány az evangéliumban erjedő életet fogalmakba, tételekbe zárta, s a kinyilatkoztatás isteni alakjára rányomta az emberiség bélyegét. Az egyház úgy lép a hívó elé, mint a tárgyilagos tekintélyi berendezkedésnek, hatalomnak, tételeknek, törvényeknek a szövevénye” (*Die eine Kirche*, 1939, 41). Ezen a látszaton akart segíteni a *Mystici corporis* enciklika (1943), amikor az egyházat újra elsősorban hitigazságként állítja elének Krisztus titokzatos testének képében. Azóta a teológiai irodalom fő szempontjának tartja annak kiemelését, hogy az ember az egyház hitében, szentségeiben, szervezetében valóban Krisztussal, az üdvösség szerzőjével találkozik. Csak az utolsó tíz esztendőből elég Rahner, Schmaus, de Lubac, Leclercq, Semmelroth és Soiron műveire utalni.

Az egyház alapításából kitűnik, hogy Krisztus nem elégedett meg valamilyen isteni segítség hangoztatásával, hanem személyes jelenlétét ígerte: „Veletek vagyok minden nap, a világ végéig” (Mt. 28, 20). „Aki titeket hallgat, engem hallgat” (Luk. 10, 16). E kijelentéseket lehetne csupán az apostolokra és hivatali utódaikra vonatkoztatni, de Szent Pál egyenesen arról tanúskodik, hogy a megkeresztelt ember tagja Krisztus testének (1 Kor. 12, 27), a hit által ő él bennünk (Ef. 3, 17), a keresztségben őt öltjük magunkra (Gal. 3, 27), az ő életét éljük (Gal. 2, 20). Figyelembe kell venni, hogy az isteni ígért hatékony szó, s létre is hozza, amit jelent. Az egyház nem jelképet ért Krisztus jelenlétén. A *Mystici corporis* enciklika kereken kimondja ma is: „Az egyház által maga Krisztus keresztel, tanít, kormányoz, feloldoz s az egyház áldozatát is ő maga mutatja be.” A megtestesülésnek tehát Krisztus történeti cselekményein kívül az is célja volt, hogy természetfeletti módon velünk maradjon s az üdvtörténetet irányítsa. Nem arról van szó most, hogy Krisztus istenségével jelen van az egyházban, hanem arról, hogy embersége szerint itt van. Ez az igazi misztérium. Találónan jegyzi meg Grillmeier, hogy Istennek a

megtetesülésben ez volt a fontos: igazi emberként belépni az emberiség életébe, hogy valóságos emberi szívből szálljon az ég felé a tökéletes hódolat és engedelmesség (*Fragen der Theologie*, 297). Krisztus megdicsőült emberségének jelenlétére a szentírási alapot Szent Pál adja, amikor „életető léleknek” nevezi őt (1 Kor. 15, 45). Ő, a „mennyei ember”, eszközli, hogy követői átalakuljanak képére és hasonlatosságára. Hogyan kell értelmezni jelenlétét és hogyan egyeztethető össze különleges segítségével a földi egyháznak sokszor nagyon is emberi arculata?

Az újszövetségi üdvrend Krisztuson nyugszik

A kinyilatkoztatás két kegyelmi rendről beszél. Az egyik a paradicsomi állapotban valósult meg, s abban állt, hogy az ember természetfeletti kiváltságokat kapott Istentől. Léte az ember szabadakarától függött, tehát Isten feltételesen adományozta, s a bűnnel veszendőbe is ment. Ezután jött a megváltás rendje, ahol a kegyelmet nem közvetlenül Istentől kapjuk, hanem Krisztus emberi természetén keresztül. Ő az egyetlen közvetítő, nélküle senki nem juthat Istenhez (1 Tim. 2, 5). Hitünk szerint nélküle nem lehet véghezvinni olyan cselekedetet, aminek természetfeletti hatása vagy örök érdeme lenne (Ján. 15, 5). A bűnbeesés, illetőleg a Megváltó megígérése óta nem volt ember, akit ne az ő kegyelme segített volna a hitre, imádságra, bűnbánatra, szeretetre stb. Isten elővételezte a kereszttáldozatából folyó kegyelmeket, de nem tudjuk, hogy milyen mértékben adományozta. Teljes alkalmazásuk csak a Szentlélek eljöveteleivel kezdődött.

Szent Pál így írja le az újszövetségi üdvrendet: „Az Atya Krisztusban áldott meg bennünket minden mennyei és lelki áldással. Benne választott ki a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte. Szeretetből eleve arra rendelt, hogy — akaratának tetszése szerint — Jézus Krisztus által fogadott fiaivá legyünk... Benne van vére által megváltásunk, bűneink bocsánata, kegyelme bőségének arányában... Elhatározta, hogy az idők teljességével Krisztusban mint főben foglaljuk össze mindent, ami a mennyben és a földön van. Benne vagyunk hivatva az örökségre” (Ef. 1, 3—11). Isten öröktől fogva a Krisztuson nyugvó üdvrendet akarta, hiszen tudta, hogy a paradicsomi üdvrend elvész. Itt a lényeg az, hogy Krisztus képviseli az emberiséget, ő vállalt felelősséget az Istennek kijáró tiszteletért, az ő érdemei révén kaptuk a bűnök bocsánatát. Az emberi bűn nem lehet olyan mérvű, hogy elhomályosítsa Krisztus érdemeit. Viszont neki mint tanítónak tanítványokra, mint főpapnak megszentelendőkre, mint királynak alattvalókra van szüksége. Küldetése, méltósága nem lenne tökéletes tanításának és kegyelmeinek hatékonysága nélkül. Krisztus csak az egyházzal együtt teljes, az egyház az ő teljessége (Ef. 1: 23). Isten előre tudta és előre kiválasztotta mindazokat, akik kegyelmét felhasználják megigazulásra és üdvösségre.

A teológusok nem sok haszonnal vetik fel a kérdést, hogy Krisztus csak a bűn orvoslására jött-e, vagy bűn nélkül is bekövetkezett volna-e a megtetesülés. Döntő feleletet úgysem tudnak adni. Sokkal hasznosabb annak kimutatása, hogy a mostani üdvrendnek felülmúlhatatlan értékei vannak. Úgy látszik, ezzel a világrenddel Isten öröktől fogva irgalmas szeretetét akarta megmutatni. Az ember bűnére a Megváltó megígéréssel válaszolt s az erkölcsileg botladozó embernek maga akart orvosa lenni. Nem úgy kell ezt értelmezni, hogy azért akarta az elesett emberiséget, hogy irgalmasságát gyakorolhassa felette. Teremtésének célja, ahogy válásunk tanítja, nem a bűnös ember, akin megkönnyörülhet, hanem a sze-

mélyes szabadsággal megáldott ember, akiről azonban tudja, hogy csak irgalmas szeretetének melegében érheti el célját, mert legnagyobb kiváltságát, a szabadakaratot nem tudja hordozni. A megváltás rendje változatos és gazdag. Megnyilvánul benne az érdemtelen ember visszafogadása, a gyenge iránti részvét, a botladozó megerősítése, a sértés elengedése. A bűnnel az ember a lét rendjében teszi magát gyökértelenné, mint ahogy ez a gondolat központi problémája lett *Kierkegaard*nak és a maguk módján az existencialistáknak is. A vétkező azzal az akarattal fordul szembe, amely a létben hordozza őt. A bűnbánó tehát messzebből jön és sokkal jobban átéli a kiszolgáltatottságot, mint aki nem volt távol az Istentől. A szeretetnek külön árnyalata, az önátadásnak, a magáról való lemondásnak egészen sajátos lelki hangulata keletkezik azoknál, akik nem hivatkozhatnak jogra, érdemre, csak a megbocsátó és türelmes atyai szeretetre. A függés mégsem koldús-lét, mert az ellentét feloldódik Krisztusban. Benne éppen a fiúság, az Atya iránti tisztelet testesült meg. Neki minden tette dicsőítés, hála, engedelmesség. S mivel ő az emberiség főpapja és feje, azért benne az egész emberiség tekint vissza Istenre. Imájában, engesztelésében ott van minden ember, aki azonosítja magát az erkölcsi renddel. Ő konkrét tényező minden ember üdvösségében, azokéban is, akiknek a lelkiismeretükön kívül nincs más útmutatójuk, s csak a vágykeresztség révén érik el céljukat. A hozzá való tartozás tehát nemcsak a teológiának, hanem az egyéni hitnek is kérdése.

A megváltás rendjének a bűn feletti győzelmét a szentírás ezzel az egyszerű mondattal fejezi ki: „Amikor elhatalmasodott a bűn, túlaradt a kegyelem” (Róm. 5, 20). A teljes értelmezés messzire vezetne, de annyit legalább ki kell olvasni belőle, hogy nincs olyan bűn, ami nem találna bocsánatot, nincs olyan ember, aki nem kapna elég kegyelmet üdvösségének megszerzésére, és hogy a kegyelem bőségét kapják azok, akik a hittel és keresztséggel Krisztushoz kötötték sorsukat.

Jogi kapcsolat Krisztus és az egyház között

Krisztus emberi természete szerint Isten felségjogainak képviselője. Hatalmának forrása az isteni küldetés (Ef. 1, 22). Amikor mint az egyház alapítója és feje intézkedik, jogainak tudatában teszi: „Minden hatalmat én kaptam a mennyben és a földön, elmvén tehát tegyetek tanítványommá minden népet” (Mt. 28, 20). „Amint engem küldött a Atya, én is úgy küldelek titeket” (Ján. 20, 21). Mint fő azonosította magát egyházával, de milyen mértékben? Kétségtelenül nem olyan fokban, mint ahogy őbenne az isteni személy hordozta az emberi cselekedeteket. Benne nem lehetett erkölcsi fogyasztkozás, hiszen emberi tettei, az isteni én cselekedetei voltak. Mégis, mivel a halandó emberi természetet vette magára, megtestesülését Szent Pál „önkiüresítésnek” mondja (Fil. 2, 7). Önkiüresítése sokkal nagyobb egyházában. Elküldte azt történelmi útjára, felelősséget vállalt érte, de tagjait meghagyta önálló személyeknek, szabadakaratukat nem kötötte meg. A tagok jócselekedetei az egyéni érdemen kívül az egyház dicsőségét is szolgálják, viszont gyarlóságaik, bűneik az egyház arcát fátyolozzák be. Az is nyilvánvaló, hogy az egyház hivatalos ténykedésében sem lehet mindent kivétel nélkül Krisztus tevékenységének mondani. Egy-egy előjáró visszaélhet hatalmával, az igehirdetés egy-egy pap szájában mellékvágányra terelődhet, sőt egész csoportok leválhatnak az egyház testéről. Tehát jogos a kérdés, hogy mivel azonosította magát Krisztus, miért vállalt felelősséget?

A tanítás vonalán legegyszerűbb volna azt állítani, hogy Krisztus eredeti tanítása megtalálható a szentírásban, hiszen az apostolok ott rögzítették, amit mesterüktől átvettek. Viszont Krisztus maga nem az írásra, hanem az élő tanításra utal: Aki titeket hallgat, engem hallgat. Az egyház kezdettől fogva élő tanítással terjedt és a szentírás is az élő tanítás eszköze lett.

Fontos eligazítást ad Szent Pál az 1 Kor. 2, 10—16-ban: Isten titkait csak Isten Lelke ismeri. Mi nem a világ lelkét kaptuk, hanem az Istentől eredő Lelket. Általa ismerjük meg, amit Isten nekünk ajándékozott, ő biztosít arról, hogy Krisztus szellemét hordozzuk. A Szentléleknek tehát fontos szerepe van az egyház hitének kialakításában, ő kölcsönzi a látás és értés karizmáját. Így Krisztus alakja nem vész el a történelem homályában, tanítása nem fakul el, nem vesztí el kapcsolatát az élettel. A főkéletes felismerés következik abból is, hogy az egyház Krisztus teste. A test a főből táplálkozik: „Ő egyeseket apostolokká tett... hogy istenszolgálatra neveljék a szenteket és felépítsék Krisztus testét, amíg mindnyájan el nem jutunk a hitnek és Isten Fia megismerésének egységére” (Ef. 4, 11—12). Krisztus megismerése tehát abból a hitből fakad, amit az általa rendelt tanítók hirdetnek.

Az egyház, kegyelmi berendezkedése mellett is emberekből álló társaság. Tagjai egyénileg az igazság keresésében élnek. Már az apostolok korában felléptek tévitanítók, s nemsokára megkezdődött a külön utakon járó csoportok kiválása. Krisztus, mint fő, nem kötötte meg a szabadságot. Elméletileg az egyes hívő is kaphatna különleges isteni segítséget, hogy az apostoli hagyományból felismerje Krisztus tanítását, de kérdés, hogy kap-e? Kinek a szava lesz az egyházban Krisztus kinyilatkoztatása? Szent Ireneus már a második század végén biztos igazságként hirdeti, hogy az apostoli hagyomány Krisztus ígérete miatt nem vesztet el. Megtalálható a püspökök egybehangzó tanításában, vagy a római egyházban, amellyel — elsőbbsége miatt — minden püspökségnek összhangban kell lennie. Lerini Szent Vince megfogalmazása szerint az a krisztusi tanítás, amit mindig, mindenki és mindenütt elfogadott. A negyedik század elején a püspökök gyűltek össze Nikeában, hogy megtárgyalják Árius tanainak eltérését az egyházi felfogástól. Ettől kezdve a zsinat mindig a püspökök tanácskozási helye. A jeruzsálemi zsinat az apostolok korában a Szentlélek segítségére hivatkozott (Csel. 15, 28), ugyanazt teszi később a II. nikeai és a trentói zsinat.

A püspökök a pápa vezetésével az apostolok örökösei: öröklik a hatalmat és a szellemet. Nekik szól az ígéret: Aki titeket hallgat, engem hallgat. Nem egyénekenként, hanem mint testületnek. A hit az ő tanításuk szerint alakul. Tanításuk természetét a zsinatok sorsa helyezi megvilágításba. Csak azokat a zsinatokat tartjuk törvényeseknek, amelyeknek tanítását az egyetemes egyház elismerte vagy pápai döntés jóváhagyta. Az első zsinatoknál nincs kifejezett pápai megerősítés, de döntéseiket az egyetemes egyház éppen azért fogadta el, mert a pápák nem tiltakoztak ellenük. Arra is volt példa, hogy a zsinat egyszerűen magáévá tette a pápai döntést (Kalkedon, 451: „Péter szólt Leó által”). Viszont a XV. században az egyetemesnek induló konstanci és bázeli zsinatok néhány határozatát a pápák visszautasították, s ezek nem vertek gyökeret az egyház életében.

Tehát biztos következtetésként megállapíthatjuk, hogy Krisztus leg-
alább azért a tanításért és intézkedésért felelősséget vállal, ami az egész egyház hitének és erkölcsi életének alapja. S mivel a hit az élő tanítás folyománya, azért krisztusi tanításnak kell elfogadni a zsinati döntéseket,

a pápák „ex cathedra” definícióit és mindazt, amit a pápával közösségben élő püspökök egyetemesen mint a szentírás és az apostoli hagyomány értelmezését tárják a hívek elé. A tanítóhivatal az isteni segítség mellett egészen emberi is marad. Nem mentesül a kutatástól, a különböző vélemények mérlegelésétől, számolnia kell azzal, hogy egyes kérdésekben csak a tanítás szerves kibontakozása hozza meg a világos látást. Igéretet csak arra kapott, hogy nem fog kinyilatkoztatott tanításként közölni olyan dolgokat, amik nem azok.

Misztikus kapcsolat Krisztus és a hívő között

A jelenlegi üdvrendben a kegyelem közlése nem valami tárgyi aján-dékozás, nem a megszolgált bér kifizetése. Aki a kegyelem révén megiga-zult, az a természetfeletti élet síkján a testi rokonsághoz hasonló vonat-kozásba kerül Krisztussal: „Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az mind testvérem, nővérem és anyám” (Mt. 12, 50). Ugyanezt érzékelteti a szólótó hasonlata. Gyümölcsöt csak Krisztusból, az igazi szőlőtőből sar-jadó élet hozhat. Azonban döntő tényező a személyes állásfoglalás, a hit és szeretet: „Maradjatok bennem, akkor én is bennetek maradok” (Ján. 15, 4). A felhívás arra utal, hogy a kapcsolatot szellemi síkon, a biológiai hasonlatok kizárásával kell elgondolni.

Szent Pál tanításában az egyház Krisztus titokzatos teste. A megiga-zultak organikus közösséget alkotnak a fővel: „Mindnyájan egy Lélekben egy testté lettünk a keresztség által” (1 Kor. 12, 13). Krisztus és az egy-ház egybetartozása a házassági egység természetfeletti őstípusa: „Férfiak, szeressétek feleségeket, mint Krisztus is szerette az egyházat és felál-doztá magát érte... Aki feleségét szereti, önmagát szereti. Hiszen saját testét senki sem gyűlöli, hanem táplálja és gondozza, akárcsak Krisztus az egyházat. Tagjai vagyunk ugyanis testének” (Ef. 5, 25—30). A jegyesi szimbólum értelmezésénél figyelembe kell venni, hogy az ember eszméjét csak a férfi és nő együtt tölti ki. Az üdvrendben Krisztus emberi alakjá-hoz ilyen szorosan hozzátartozik a megváltottak közössége. A belőle ki-áradó kegyelmi élet az egyházban válik termékennyé, amikor a keresztsé-gben és a többi szentségben Isten gyermekeivé teszi az embereket.

A főnek és a testnek a kapcsolata nem marad jogi síkon. Krisztus minden hívőnek az életében tényezővé válik; nem pusztán erkölcsi köve-telményeivel, hanem úgy, hogy személyiségét áthatja. Szent Pál a követ-kező kifejezésekkel érzékelteti a kegyelmi kapcsolatot:

Krisztus bennünk van: „Akiben nincs Krisztus Lelke, nem tartozik hozzá. Ha Krisztus bennetek van, a test ugyan halandó marad, de a lélek él a megigazulás következtében” (Róm. 8, 10). Az apostol azért imádkozik, hogy a hit által Krisztus lakjék az egyház tagjainak szívében (Ef. 3, 17). A megváltás nagy ajándéka az, hogy „Krisztus bennünk van, mint a meg-dicsőülés reménye” (Kol. 1, 17). A megkeresztelt ember földi élet-viszon-tagságaiban Krisztus szenvedését és halálát hordozza magán, de egyúttal a feltámadt Krisztus élete is megnyilvánul rajta. A kegyelemmel az ő szentségét és istenfiúi méltóságát birtokolja (2 Kor. 4, 11). A hívőnek fel kell ismernie, hogy Krisztus benne él (u. o. 13, 5). Tőle magától kaptuk az ígéretet, hogy kinyilatkoztatja magát annak, aki tanítását követi (Ján. 14, 21), tehát a hitbeli meggyőződés élményszerűvé válhat.

A személyi kapcsolat kétoldalú: a megigazult ember is *Krisztusban van*. A keresztség természetfeletti síkon megeleveníti rajta Krisztus sír-beszállását és feltámadását: „Egybenölvünk vele halálában és feltámadásá-ban... Azért úgy tekintétek magatokat, hogy meghaltatok a bűnnek,

de éltek Istennek Jézus Krisztusban” (Róm. 6, 5, 11). A tag annyira benne van a főben, hogy az üdvrendet Isten részéről befejezettnek kell tekinteni: „Krisztus Jézusban feltámasztott minket és vele együtt maga mellé ültetett a mennyben” (Ef. 2, 6). Aki Krisztusban van, az újjászületett, tehát „új teremtmény” (2 Kor. 5, 17). Természetesen az apostol nem Krisztus fizikai alakjába helyezi a megigazultakat, hanem a „misztikus Krisztusba”, aki a főnek és a tagoknak a közöisége.

A harmadik kép a *beöltözés Krisztusba*: „Mindnyájan, akik megkeresztelkedtetek, Krisztust öltöttétek magatokra” (Gal. 3, 27). Képének felöltése adja az új méltóságot, az istenfiúságot. Az erkölcsi életben is arra kell törekedni, hogy levessük a „sötétség cselekedeteit és Krisztusba öltözzünk”, vagyis az ő magatartásával járjunk a világban (Róm. 13, 13). A hitből és keresztvizzből tehát mintegy új szellemi ruha fonódik az ember köré, s ennek birtokában Krisztus személyét képviseli, az ő vonásait hordozza. A kegyelem belső rejtettségében már megszűnik a test ősi koldúsága, amit az eredeti bűn okozott. Az ember a külső dísszel, a hatalom és méltóság jelvényeivel tudatlanul mindig az elvesztett istengyermeki kiváltság emlékét kergeti, de kielégülés nélkül. A hit meggyőz, hogy a kegyelem a „testi embert lelki emberré teszi” (Róm. 8, 9). Erőt ad arra, hogy erkölcsi síkon az értelemé és az akaraté legyen a vezető szerep, ne az ösztönös kívánságoké. A feltámadt testen a szellem ereje, harmóniája, épsége fog tükröződni, s ezáltal válik majd hasonlóvá a feltámadt Krisztus testéhez (Fil. 3, 21).

Az ismertetett szentírási kifejezések tehát személyes együttlétet, sőt egymásban-létet hirdetnek. De mit értsünk alatta mindennapi elképzelésünk és elgondolásunk szerint? Eleve meg kell jegyeznünk, hogy a szentírás nem tárgyi, hanem személyi kapcsolatot, s még hozzá természetfeletti kapcsolatot jelöl, ami kívül esik minden természetes elgondoláson. A térbeli magyarázatot a *Mystici corporis* és a *Mediator Dei* enciklika kifejezetten elveti: „Nem szabad azt gondolni, hogy Krisztus megdicsőült embersége valóságosan és huzamosan a hívőben marad.” A bensőséges kapcsolat nem követeli a test szerinti jelenlétet. A térbeli megoldás kizárása fölüllegessé teszi az olyan elképzelést, hogy Krisztus emberi alakja sokszorozódik vagy egyszerre különböző helyekhez köti magát. A valóságos test nála is saját dimenzióval egyszerre csak egy helyen lehet. Az oltári-szentségben sem úgy van jelen, hogy alkalmazkodik a térhez.

A megoldásra a Róm. 8, 9 mutat rá: „Akiben nincs Krisztus Lelke, az nem tartozik öhozzá.” A jelenlétet tehát a Szentlélek eszközli. Egészen áthatja Krisztus emberségét és onnan árad szét a megkereszteltekre. Isteni mindenhatóságával fölötte áll a térnek és időnek, s érvényesíti bennünk Krisztus személyes hatását anélkül, hogy térben idehozná. A Fő és a tagok között tehát a Szentlélek a kegyelmi kapocs. Ebből következik, hogy Krisztus jelenléte is csak szellemi és kegyelmi lehet. *Söhngen* hitbeli jelenlétnek (*Glaubensgegenwart*) nevezi (*Wissenschaft und Wahrheit*, 10/1943/427), *Schmaus* inkább hatásszerinti jelenlétről (*dynamische Gegenwart*) beszél (*Dogmatik*, III/2, 53). A Szentlélek rányomja az emberre a Krisztussal való hasonlóság bélyegét. A lét rendjében, a személyiség síkján felemeli a természetfeletti rendbe, Isten fogadott gyermekévé teszi. Több ez, mint jogi aktus, hiszen a szentírás újjászületésnek nevezi. Nemcsak jogokat ad, hanem belső megszentelést. Mindezt azzal a céllal, hogy a Krisztushoz való hasonlóság a cselekedetekben, az élet alakításában is mutatkozzék. Az embernek ezt a hittartalmat tudatosítania kell, s a kegyelmi indítást cselekedetté váltania, különben mindez elásott talen-tum marad.

Krisztus tehát nem megdicsőült testével lakik az emberben, de azt sem lehet mondani, hogy Szent Pál valamilyen mennyei szféra módjára képzelte el őt. Az apostolnál Krisztus megmarad konkrét személynek és az ember is. A kegyelmi kapcsolat személyes találkozás, csak éppen a természetfeletti élet többletével. Szent Tamás a szeretet bevonásával igyekszik a jelenlétet magyarázni: „A hitbeli megismerés által a hit tárgya nincs jelen, hiszen a hit a távollevőre, nem a jelenlevőre irányul. Azonban a hiten alapuló szeretet miatt és a szeretet egyesülésében Krisztus jelen van. Ezért mondhatta az apostol, hogy a hit által Krisztus az ember szívében lakik” (C. *Gent.* III. 40). A jelenlét természetfeletti, érzelmeink nem fogják fel. Ebben az életben a kegyelmi világ és Krisztus csak a hitben a miénk. A lényeg nem is az élmény — bár abban a formában is jelentkezhet —, hanem az a meggyőződés, hogy személyiségünk és cselekedeteink Isten előtt új értéket kaptak.

A vallásban sokszor szó esik a megszentelő kegyelemről, s gyermekkori tanulmányaink alapján értjük alatta a lélek tiszta ruháját, az értelmet megvilágosító fényt, szóval mindig valamilyen adományt, amit Isten a lélekbe önt. Ez magában véve igaz, de nem a teljes igazság. A kegyelmet nem szabad „eltárgyasítani”. Az mindig Isten szeretetének, személyes jelenlétének gyümölcse. A kegyelmi megszentelés éppen abból ered, hogy a Szentlélek az embert egyesíti Krisztussal és az ő életének hordozójává teszi. Az életközösség a záloga annak, hogy a misztikus test tagjaiban mindaz megvalósul, amit a fő, Krisztus már elért. Megváltói győzelme akkor lesz teljes, ha övéit maga mellé veszi. Az ősegyház hite teljesen új élmény volt az emberek számára, s nagy lelki kiegyenlítődést hozott. A beteg elmondhatta, hogy Krisztussal szenved, a vértanú az ő sebeit hordozta. A hit arra intett, hogy az ember csak addig számíthat a Krisztussal való közösségre, amíg az ő szellemében jár. Az egyház történelmének legvonzóbb alakjai minden korban azok voltak, akik a felebaráti szeretetet a hitből fakadóan gyakorolták. Abban a meggyőződésben közeledtek szenvedő és rászoruló embertársukhoz, hogy benne magának Krisztusnak szolgálhatnak. A kivételezés, a társadalmi kiváltságok hangoztatása viszont a hit kiüresítése volt.

Krisztus jelenléte a szentségekben

A szentségekben még nagyobb az „eltárgyasítás” veszélye, mint a kegyelemnél. A látható szertartás könnyen válik formai kellékké vagy valamilyen részlet-cél elérésének eszközévé. A legtöbb hívő tudatában a keresztség az eredeti bűn eltörlése, a gyónás a bűnök bocsánata, a házasság az egyház áldása a házasulandókra. Sőt a teológiában is kevés szó esik arról, hogy a szentségek azért a kegyelem eszközei, mert létrehozzák a Krisztussal való találkozást és kapcsolatot. Pedig a szentírás nyelvén a keresztség misztikus módon belevonja az embert Krisztus halálába és feláldozásába (Róm. 6, 3–11). Szent Tamás le is vonja a következtetést, hogy a megkeresztelt ember úgy részesül Krisztus szenvedésének üdv-szerző erejében, mintha vele együtt maga is átment volna a szenvedésen és halálon (III. q. 69, a. 2). A szentírásnak az is világos tanítása, hogy az oltáriszentség szerzése, a szentmise, valóságos részesedés Krisztus keresztáldozatában.

Krisztus azért rendelte a szentségeket, hogy a megváltás kegyelmeit közvetítsék. Amennyiben az egyház Krisztus teste, birtokolja a Főnek összes kegyelmi javait. A tagok tevékenységének a Fő ad értelmet és értéket. Az egyház Krisztus főpapi tevékenységét folytatja a szentségek ki-

szolgáltatásával. Az egyes szentségek forma szerint más és más szempontot ragadnak ki a megváltás misztériumából, de belső tartalmukban a kereszttáldozatra irányulnak. Krisztus életének minden imáját és engesztelését összefoglalta a kereszten és úgy mutatta be az Atyának. Feltámadása és mennybemenetele már nem volt engesztelés és érdemszerzés, de hozzátartozik a kereszttáldozathoz, mint annak a jutalma. Joggal állítjuk tehát, hogy Krisztus műve egy és oszthatatlan, s a megváltás misztériumának nevezzük. Az egyház liturgiája ezt a misztériumot eleveníti meg, s a szentségekkel az embert valóban Krisztus megváltói érdemeiben részesíti (lásd: *Vagaggini: Theologie der Liturgie*, 1939, 86).

A kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy Krisztus megdicsőült emberi természetére szerint „az örök mennyei sátorban teljesíti szolgálatát” (Zsid. 8, 2), „mindenkor él, hogy közbenjárjon értünk” (u. o. 7, 25). Amikor az egyház a szentségekkel kegyelmet közvetít, Krisztus mennyei szolgálatának a vetületét valósítja meg. A szentségek lényegét csak Krisztus emberségéből lehet megérteni. A megváltás rendjében minden kegyelem rajta keresztül jön. Embersége már valamiképpen maga is kegyelem, hiszen fel van véve a Fiú személyes egységébe. Egészen természetfeletti és lényegében szent. Erő áradt ki belőle csodákra, megszentelésre, bátorításra, vigasztalásra. Az emberekkel való érintkezésben ő is jeleket használt. Emberek között a személyes hatás előfeltétele a testi közelség vagy érzékelhető jel: hang, írás, mozdulat. A szentségek Krisztustól rendelt jelek, amelyeket az egyház az ő megbízásából és helyetteseként alkalmaz, de a kegyelem mindig közvetlenül tőle jön. A szentségeket azzal a szándékkal rendelte, hogy az ember az üdvösség útján vele találkozzék és meghatározott természetfeletti célt valósítson meg. Minden szentségben benne van Krisztus kettős szándéka: az Atya megdicsőítése és az emberek megszentelése.

Az ember felé azt a kegyelmet közvetíti, amit jelképez. A keresztségi alámerítés Krisztus sirbaszállásának és feltámadásának jelképe. Az oltáriszentségben a test és vér jelképes különválasztása a kereszttáldozatra mutat. A házasságban a két személy kölcsönös önátadása jelképezi azt a szeretetet, amivel Krisztus feláldozta magát egyházáért, s a hatékony jelkép erejével a házastársak egymás felé tényleg kegyelmet közvetítenek. A megszentelés tehát úgy történik, hogy a szertartás belekapcsolja az embert Krisztus misztériumába. A bűnbánat szentsége például abból a szempontból egyesít Krisztussal, ahogy ő elviselte a bűnért járó ítéletet.

Itt kell újra felvetni a jelenlét kérdését. Krisztus halála történeti esemény: nem ismétlődhet, nem sokszorozódhat. Hogyan lehetséges mégis, hogy a szentségek felvevője belekapcsolódik, sőt valóságos kegyelmi hatását kapja. Hogyan lehetséges a tér és idő áthidalása? A misztérium megjelenítése szellemi módon, a szentség természetének megfelelően megy végbe, nem történeti módon. Krisztus halála és feltámadása éppen történetisége miatt nem mítosz. A liturgia nem ismétli, nem sokszorozza Krisztus cselekményeit, hanem hatékony jelképezéssel jelenlévővé teszi és az emberre alkalmazza. Biztos kinyilatkoztatott tanításként lehet állítani, hogy a szentség az isteni élet valóságát valamiképpen tartalmazza és közli. Az is kétségtelen, hogy az oltáriszentségben a kenyér és bor lényege valóságban átváltozik Krisztus testévé és vérévé, tehát ott megdicsőült embersége maradóan jelen van. A többi szentségben a cselekmény a jelkép, tehát azoknál csak átmeneti jelenlétről beszélhetünk, vagyis például a keresztség a kiszolgáltatás alatt valóban tartalmazza és közli Krisztus életét.

A teológusok igyekeznek további meghatározást is adni és szeretnék közelebről megjelölni a módot, ahogy az ember a megváltás kegyelmeit kapja. O. Casel úgy gondolta, hogy a szentség nemcsak a kegyelmet tartalmazza, hanem valóságosan megjeleníti a megváltás misztériumát. Nem úgy, hogy a múltból kiemelve a jelenbe hozza, hanem a múlt eseményt a szentségi síkon a jelenbe vetíti. Hasonlóan ahhoz, ahogy Krisztus a tér és hely megkerülésével jelen van az oltáriszentségben. Az elméletnek sok nehézsége van, főleg arról az oldalról, hogy úgy látszik, mintha Krisztus üdvszerző cselekedeteit elválasztaná a személyétől. Ezért mások más megoldást keresnek. Schmaus úgy gondolja, hogy a szentségeken keresztül a hívő Krisztus személyével kerül kapcsolatba, nem történeti cselekedeteivel. Azonban a megdicsőült Krisztus magán viseli sebhelyeit, emberi alakjában valahogyan állandósította a megváltás misztériumát. A mennyben a történelmi idő kategóriáján kívül van, de bármikor beléphet erejével, s aki vonatkozásba jut vele, az üdvszerző cselekedeteinek is hordozója lesz. Tovább fejleszté ezt a megoldást Schillerbeeck (*Fragen der Theologie heute*, 390). Krisztus emberi természete ellenére személyileg Isten: cselekedhet isteni és emberi természete szerint. Emberi cselekedeteinek a hordozója is az örök isteni személy, azért kereszthalála történeti egyszerűsége ellenére is örökké megmaradó valóság. Kereszthalalának közvetlen forrása ugyan embersége, de emberi természete képességeivel és cselekedeteivel együtt az isteni személyben létezik. Így kereszthalalának történelmi léte mellett misztikus léte is van, vagyis természetfeletti és időfeletti. A szentségek Krisztus akaratából ezt a természetfeletti valóságot közlik, s általa a megváltás gyümölcseiben részesítenek.

Eszmény és valóság

A szentírás utalásaiból tehát sok felemelő gondolatot lehet kiolvasni. De nem úgy vagyunk itt is, hogy az elmélet helyességét a valóság tükrében kell megítélni? Van-e valami tapasztalati eredménye annak, hogy Krisztus természetfeletti közösségbe lépett egyházával és tagjaival? Nem annyi a gyarlóság ott is, mint másutt? A feleletet a következő megfontolásokban kell keresni. Az emberek viselkedésének összehasonlításánál nagyon is helyénvaló az óvatosság. Krisztus ugyanis az egész emberi nem megváltója, s kegyelme áthatja az egész emberiséget. Ahol az emberek jóhiszeműleg követik saját meggyőződésüket, a lelkiismeretükre hallgatnak s a maguk módján szeretik Istent, az általuk végzett jót tulajdoníthatjuk Krisztus-kegyelmének. Nem mi vagyunk hivatottak eldönteni, hogy a hitnek legelemibb formája (hinni, hogy Isten létezik és ő a cselekedeteink bírója, Zsid. 11, 6) a vágykereszttség révén kit kapcsol az egyházhoz.

Különbön Krisztus a botrányokat egyházában is előre látta és ismerve az emberi természetet, szinte szükségszerűnek mondta (Mt. 18, 7). Amikor pedig szentséget rendelt a bűnök bocsánatára, vagy a Miatyánkba beleszótta a kérést a bűnök bocsánatáért, feltételezte, hogy egyháza tagjai is rászorulnak a bocsánatra. A megváltás rendje a természetet meghagyja természetnek, s Krisztus kegyelmi jelenléte az embert meghagyja embernek. A kegyelmi állapot eszchatologikus irányú, azaz a végső állapotra, a túlvilági dicsőségre irányul. Itt még elveszíthető, csak ott veszi egészen birtokba természetünket. Az egyház egysége, szentsége éppúgy érés, valóságos állapotban van, mint az egyes ember tökéletesülése. Szent Pál kifejezése szerint megváltásunk valóságos, de még a remény korában élünk (Róm. 8, 20). Krisztust csak a hiten keresztül érzjük el és csak a hitben birtokoljuk. Kegyelme is annyiban hat ránk, amennyiben hitünkkel tu-

datosítjuk jelenlétét és felhasználjuk erejét. A közösség szempontjából az egyes tagok tévedései, bűnei nemcsak botrányok, hanem igen sok alkalmat adnak a jóra, a kegyelem felhasználására. Megbocsátás, türelem, lelki erő, nagylelkűség, ellenségszeretet csak olyan közösségekben gyakorolható, ahol önzés és ellentmondás is akad.

A kegyelem elsősorban nem erkölcsi erő, hanem a személy megszentelése. Az embert a lét síkján Isten gyermekévé teszi és megadja neki a lehetőséget, hogy a hitéből éljen és kötelességeit Isten iránti szeretetből végezze. Isten csak felajánlja segítségét, ösztönöz is a jóra, de akarataunkat nem köti meg. A megváltás nem kapcsolja ki a teremtés legnagyobb adományát: a szabadságot, hogy magunk döntünk örök sorsunkról. A kegyelem nem szünteti meg az ösztönösséget, az egyoldalúságot, a testi és szellemi fogyatékoságot. Az ember természetfeletti síkon sem lesz automata. A földi élet megmarad az egyéni döntés és erkölcsi erőfeszítés időszakának. Feltételezve az akarat szabadságát világos lesz, hogy a megkeresztelt ember is élhet Krisztus nélkül, s feltételezve a kegyelem egyetemes kiadását, az is érthető, hogy az egyház jogi keretein kívül is találni krisztusi életet. Azonban a jogi keret is tőle van, a kegyelem eszközei, a szentségek az egyházban fejtik ki hatásukat, tehát Krisztus személyes erejének kisugárzását elsősorban ott kell keresni.

Két nyilvánvaló dologra lehet itt hivatkozni. Karizmának, természetfeletti hatásnak kell tulajdonítani azt, hogy az evangéliumi ígírdetés, az istentisztelet, a szentségek kiszolgáltatása a papság kezében két évezred alatt sem lett az emberi szeszély vagy rövidlátás áldozata, s hogy ez a tevékenység hitelt is talált minden korban, minden fajnál és a műveltség minden fokán. A másik, még meggyőzőbb bizonyíték az, hogy Krisztus felhívása: „Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát és vegye fel a keresztjét” (Luk. 14, 27), nem maradt pusztába kiáltó szó. Szent Pál stílusában ezt az erkölcsi eszményt „a kereszt balgaságának” lehet nevezni, mégis nagy tömegek követik odaadással, szeretettel. Él bennük a bűnbánat szelleme s komolyan törekszenek az ösztönösség leküzdésére. Ahol szent dolog a házassági hűség, a gyermekek lelkének Isten felé irányítása, ahol többre tartják a megbocsátást, mint a szemet szemért elvet, ahol igyekeznek kincseket gyűjteni a mennyben is, nemcsak a földön, ahol az imádság tényleg a Teremtő előtti hódolat kifejezése, s az életnek ez a szellemi beállítása kiállja a test gyengeségének és az évszázadoknak bomlasztó hatását, ott joggal feltételezzük, hogy érvényben van az ígíret: Veletek maradok a világ végéig.

TAVASZI ESTE

*Fenn hold mereng. Csillag a tó.
Virágzik a galagonya.
Most menni, menni volna jó,
Isten tudja, meddig, hova.*

*Tündéri kék ködben ragyog
a csalogató messzeség.
Hallom az örök csillagok
s a végtelenség énekét.*

GYERMEK JÁTSZADOZIK

*Gyermek játszadozik s kacagása dalolva szökell fel,
mint ahogy a szirtek friss vize csörgedezik.
Gondtalanul játszik, futkos, röpköd, pedig anyja
meghalt vér s veríték közt, mikor ő született.
Álomi könnyű a szép, fénylő vers is, de a költő
sirva, a könnyein át róttá papírra a szót.*

Ölbey Irén